

використання трудового потенціалу, забезпечення його розвитку згідно зі світовими стандартами, так як він є базовою продуктивною силою та основою забезпечення конкурентоспроможності народного господарства держави.

Список використаних джерел

1. Жовнір С.М. Стан і перспективи зовнішньої трудової міграції в Україні. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/usoc/2010_2/185-195_2%2710_-19.pdf.
2. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір (колективна монографія) / за ред. Е.М. Лібанової. К.: ІДСД НАН України, 2008. 316 с.
3. Міграційні процеси в Україні: сучасний стан і перспективи / за ред. О.В. Позняка. Умань, 2007. 276 с.
4. Населення України. Трудова еміграція в Україні. К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2012. 233 с.
5. Яворська В., Куделіна С. Історичний огляд міграційних процесів в Україні. URL: <http://ukr-tur.narod.ru/istoukrgeo/allpubl/antropos/istoglmigr.htm>.

Мельник Олексій Михайлович

*д.е.н., професор кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

**ДЕЯКІ МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ
ПОСПІШНОГО СКАСУВАННЯ МОРАТОРІЮ НА
ПРОДАЖ ЗЕМЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ**

Негайне скасування мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення при тих тенденціях, які вже склалися в українському суспільстві, означатиме створення додаткової серйозної проблеми як для народу України, так і для незалежності української держави. В існуючих умовах подібна

Фундаментальна економічна теорія в структурі економічного знання: проблеми та виклики сучасності

діяльність цілком може стати джерелом вкрай негативних соціально-економічних наслідків, при чому не тільки внутрішніх, але і міжнародних.

Ніхто не сперечається з тим, що земельна реформа (в значенні впорядкування відносин між державою і власниками землі в Україні) назріла і потрібна. Але в існуючих сьогодні умовах і при тих тенденціях, які вже склалися в українському суспільстві, в цілому, і в даній сфері, зокрема, вона не може пройти без ударів по українській державі й українському народу. Сьогодні, не випадково, занадто помітні ті, хто подає свій голос за негайне скасування мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення. І аргументи для цього у них вже давно підібрані. Зокрема, вони говорять про те, що і так багато землі, в тому числі лісові угіддя і землі під промисловими та іншими підприємствами, вже продаються. Крім того, частково законно чи «майже» законно, але і землі сільськогосподарського призначення вже знаходять собі нових власників. Мовляв, що тут вирішувати? Все і так зрозуміло. Треба продавати.

Найнеприємніше в цій ситуації те, що до тих, хто підтримує дану точку зору (про необхідність негайного скасування мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення), долучився і новий Президент України

Деякі легкопрогнозовані результати швидкого скасування мораторію на продаж цієї землі в Україні можна побачити, якщо простежити наслідки здійснення у нас приватизації. Українська «специфіка» проведення приватизації зводиться до того, що, незважаючи на позитивний досвід в цій справі інших країн, у нас такий економічно доцільний і навіть необхідний процес призвів до втрати виробничого потенціалу і всього того, що з цього випливає. Статистика свідчить, що у порівнянні з Радянською Україною Україна незалежна (після майже 30 років самостійності) знаходиться в гіршому становищі. Ми так і не вийшли на рівень виробництва 1990 року. Хоча інші постсоціалістичні країни за цей же період збільшили обсяг виробництва в 2 рази і більше. За аналогією можна зробити висновок, що негайне скасування мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення потенційно може привести

при існуючих умовах і тих тенденціях, які вже склалися в українському суспільстві, до ще гірших наслідків.

Якщо проводити аналітичне дослідження можливих наслідків швидкого скасування мораторію (в існуючих на сьогоднішній день умовах), то можна чітко виділити кілька основних напрямків вельми негативних результатів таких дій. При цьому всі вони нині легко прогнозовані.

1. Найближчим наслідком скасування мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення буде початок **піратського захоплення залишків вільного земельного ресурсу** України. Це стосується в першу чергу тих сільськогосподарських угідь, які або початково ще не знайшли своїх власників, або з якихось причин їх уже втратили. При цьому можна спрогнозувати, що це буде безкровний, але найкоротший за своєю тривалістю і наслідками період.

2. «Вільні» сільськогосподарські угіддя закінчатся дуже швидко. Але навіть в цьому випадку їх існування зараз дасть можливість сформуватися у найближчому майбутньому нині прихованому, але, тим не менш, вже реальноіснуючому класу **нових українських феодалів-латифундистів**.

3. Крім великих земельних власників почне формуватися і клас нових українських **сільськогосподарських наймитів**. Це пов'язано з тим, що вже сьогодні рівень доходів жителів сільської місцевості нижче, ніж у городян. А тому, намагаючись вижити в умовах зростання цін і податків, вони спочатку за безцінь змушені будуть віддавати свої земельні наділи новим феодалам-латифундистам, а потім почнуть продавати і свою працю.

4. При цьому треба пам'ятати, що збільшення числа наймитів і залежних людей є живильним середовищем для поглиблення **соціального протистояння**, яке розхитує суспільство, поляризуючи його. Непідготовлене скасування мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення є злочином проти народу України, який призведе до ще більшого розшарування суспільства та загострення його внутрішніх протиріч.

5. Все в нашому світі визначається відношенням і відносинами, в тому числі виробників матеріальних і нематеріальних благ до самих себе, до роботи, до суспільних

взаємодій, а представників такого регулятора, як держава до населення країни. Поки будуть домінувати уявлення про те, що люди – це барани, яких треба всіляко стригти, душити податками, створювати для них все гірші умови, заганняючи підвищенням цін в кабалу і злидні, про сильну Україну треба забути. Якщо ж політика держави, як у нас зараз, спрямована на збагачення тих чи інших осіб, груп і кланів, то населення приречене на найгіршу долю і на вимирання. Треба докорінно змінити ставлення чиновників і осіб, що представляють державу, до людини праці. Це головне і основоположне.

Скасовуючи мораторій і запускаючи продаж землі сільськогосподарського призначення, держава, по суті, дає старт прихованого **геноциду населення в сільській місцевості**, його «видавлюванню» за кордон, наслідком чого може стати кінець державності України в доступному для огляду майбутньому. При цьому цей геноцид буде проводитися приховано місцевими латифундистами і олігархами з метою «віджиму» землі.

6. Земельна реформа, яка вже нині привела до створення великих латифундій, що працюють на зарубіжний ринок, неминуче буде міняти всю структуру суспільства. І тут, як не крути, як не прикривайся реформами, а результат заздалегідь відомий. У влади опиняється група сил, яку буде обслуговувати інша частина населення. **Структура суспільства зміниться** в напрямку збільшення і кількості, і питомої ваги осіб, яких можна назвати обслуговуючим персоналом для «нових» володарів долі. Все більше вкорінюватиметься безправ'я і зубожіння більшої частини суспільства, що призведе до **зменшення народжуваності та масової міграції українського населення в інші країни**.

7. Ні для кого не секрет, що вже зараз ідуть, а в подальшому тільки наростатимуть процеси самозахоплення землі, махінації, незаконна скупка і приватизація, інші схеми, що дозволяють збагатитися на ринку землі спекулянтам, недобросовісним особам і тимчасовим власникам. Якщо до цього додадуться самочинні розбірки, утвердження права сильного та силові захоплення, то будуть конфлікти, які закінчуватимуться **вбивствами і беззаконням**, цілком можливо, що і **громадянською війною**, але однозначно для суспільства –

зниженням його добробуту і тією чи іншою мірою **зубожінням** і розоренням.

8. Несприятливими будуть також наслідки початку продажу землі і для держави. І в даному випадку бійка за наділи, яка може перерости в громадянську війну, або, гірше, тихе, але швидке вимирання українців, це ще не все. Феодально-латифундистська структура власності буде провокувати зміну характеру місцевої влади і **загострення внутрішніх конфліктів по лінії «центр-периферія»**, коли групи, які прийшли до влади на місцях, захочуть там по-своєму вирішувати «свої» питання. А навщо їм центр, який не хоче робити так, як хочуть на місцях, але хоче при цьому отримувати дохід з місць? Все це означає, по суті, ослаблення держави.

9. При цьому треба чітко давати собі звіт у тому, що продаж землі, виходячи з економічних і політичних реалій в Україні нині, прямо або побічно в найближчій перспективі **позбавить її народ і органи, які здійснюють права власника** від імені народу, **можливості бути господарями на своїй землі**. Хоча, виходячи з положень статі 13 Конституції України, земля в Україні є об'єктом права власності Українського народу [1].

Список використаних джерел

1. Конституція України. Документ 254к/96-ВР. Редакція від 21.02.2019 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Тимченко Юлія Вікторівна

*к.е.н., доцент кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

ТЕНДЕНЦІЇ ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

В останніх працях Л. Я. Корнійчук приділяла особливу увагу дослідженням прогнозованого розвитку майбутнього